

**Otsari Silja helkämisesest
ja muusikast**

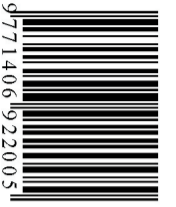
Kae lk 2

**Liimetsa Heino, umast aost
iin olnu Karula miis**

Kae lk 3

**Ruitlanõ kodoeläjist
ja näide õiguisist**

Kae lk 4

Uma Pido ots laulumiihi

Et edimädsel võrokeelitsel laulupidol Uma Pido (31. lehekuul) inämb miihi laulmist kuulda olnu, tuus uutva pido-kõrraldaja lauluhimoliidsi miihi laulõ opma.

Oodõtas segäkuurõ ja ansambliidõ miihi, lauluhelüga miihi mõtsast, küläst ja liinast, noid, kiä poiskõsõn vai tudõngin vai ildampa koorin omma laulnu, a parla ei laula. Nii pandas kokko Uma Pido miihikuur. Oodõtas kõiki, kel lauluhellü om, mõistminõ noodi perrä laulda olõ-i tähtsä.

10. radokuul (10.02) omgi Võrol kultuurimajan Kannel miihilaulu päiv. Sääl opitas selges miihikoori laulu ja ütiskoori laulõ miihi osa Umal Pido laulmisõs.

Taa ettevõtõmisõ mõtõ olõ-i kokko kutsu kõikaig kuun kää-

vät kuuri, a panda miihi helü pidol kõlama. Kokko saias viil paar kõrda inne pito, nii kuis vaia om.

Miihi, kiä ei tiia, mäenest hellü nä laulma piäsi, oodõtas 10. radokuul (10.02) kell 14.30. kultuurimaja väikeiste saali helüpruuv. Laulõ opminõ nakkas kell 15. Päävä lõpp om ildampa säitsme aigu õdagu.

«Tulõ esi ja kutsu sõbõr vai tutva kah! Ku arvat, et Su kodokiil om illos ja ku Sa olõt uhkõ uma kodokotusõ üle, sõs tulõ ja avida tuud kõgõlõ ilmalõ näüädä.» kuts Uma Pido kõrraldaja Ojari Triinu. Tulõja mehe võinu hindäst tälle teedä anda tel 533 22 153, triinu.ojar@wi.werro.ec.

UL

Seo näätäl mängitäs Võromaa rituaalõ

RAHMANI JAN

**Võrol Kandlõ kultuurimajan
mängitäs seo kolmapäävä
ja neläpäävä tükü «Võru-
maa rituaalid».**

Võro tiatriateljee juhi Tubina Taago sõnnu perrä mängitäs seod tükü Võrol perämäidsi kõrdu. Suvõl om plaanin tükü tsipa tõistmuudu variandsiga minnä mängmä liinast vällä, tõisi Võromaa paiku pääle.

Tiatriitükü om kokko säädñu ja lavastanu Tagametsa Tarmo. Tükün mängitäs tsia- ja lambatapmist, pulma, matust, hanšajamist ja muud kah. Tükü om viguriga – lõpun üteldäs vällä, et nii õks ei olõ. Vai sis om?

PILT VÕRO TIATRIATELJEE KOGOST

**Käose Maive (pildi pääl) om
üts tiatriitükü neläst osatüt-
jäst. Esierälidse kostüümi
om vällä märknü nuur rõiva-
kunstnik Tubina Tuuli.**

**Kultuurkapitali Põlva maakunna kultuuripärlipreemiä sai
näütemängu «Jõujaam» seltskund.**

Riidi õdagu olli Vastse-Kuuste kultuurimaja kokko kutsudu Põlva maakunna kultuuri- ja sporditegejä. Anti kätte kultuurkapitali Põlva maakunna ekspertgrupi preemijit. Preemijide üleandmisõ man olli Põlva maakunna tähtsämbä tegeläse, kultuurkapitali mant ol' kultuuritegejile tervüsi ütlemä tulnu päälük Altmäe Raul. Päält preemijide kätteandmist sai kultuuritegejä näta Võro tiatriateljee tükü «Võromaa rituaalid».

Pildi pääl omma rõõmsa Jõujaama-tükü päämidse osatütjät Nagelmaa Uno ja Sibula Piitre ja projekti vidäjä Trumsi Marge.

RAHMANI JANI jutt ja piilt

Jandal kilekottõga

NUTOVI MIRJAM

**Perädü jandal kõgõ taa
prügü- ja pakimajan-
dusõga om inemise üles
härgütänü: kiäki julgu-
i midägi inämb prügükasti
panda, ütõsõgu vällä pantu
pakikasti ajasõ egäl puul
üle veere ja kiäki jovva-
i näid tühäs viia. Samal
aol piät inemine poodih
müüjät kiildmä, et ärku
panku kaup mitmõ kile-
koti sisse. Mille?**

Vast om õgaüts poodih nän-
nü, et kassah tükütäs kõkkõ
eräle kilekoti sisse topma:
piimäkraam, raamadu, maja-
pidämiskeemiä, rõivakaup...
Mink peräst om vaia kõik
aša eräle koti sisse toppi,
ku nä niigi jo omma umaet-
te paki seeh ja säält edesi
pandas kõik kaup viil suuri
kottõ sisse? Mille poodi
noid kottõ päähä määrvä, et
peräh inemine näist vallalõ
saamisõga hädäh olõsi ja ilm
asku täüs saasi?

Nii ma kõlistigi Põlva
ja Võro tarbijidõ ütistühe
ja Selverihe, küsse perrä,
mink peräst nä säänest janti
tegevä.

«Noo kauba, miä mi erä-
le kottõ sisse panõmi, om-
ma validu kundõdõ suuvõ
perrä,» veerütäs Selveri
teeninduskvaliteedi juht
Palmi Kristiina vastutusõ
kundõdõ kaala. «Mi näütä-
mi, et hoolimi tuust, kuis
kundõ uma kaubaga kodo
jõudva. Prügüpoliitiga saisu-
kotusõ päält olõ-i mi viil
nõvvu pidänü. Meil omma
käämäh läbikõnõlõmisõdõ,
et pruumistõ võtta suur
biolagonõja kilekott. Tuu
man jääs kilekoti hind iks
samas.»

«Mi poodin pandas vei-
demb kaup eräle kilekoti
sisse ku Selverin vai Säästu-
marketin.» kitf Võro tarbiji-
dõ ütistü müügijuht Kessleri
Leili. «Sääne asi om roh-
kõmb hääst tahtõst: peris
sakõstõ omma neo koti likõ
ja inemine vöi muu kauba
är määri.»

«Teenindusstandardin om
seo kirän, et kundõdõlõ
tohe-i anda kergete mustas-
saajid vai määrvit asju ilma
kilekotilda.» selef Põlva
tarbijidõ ütistü söögikraami
müügijuht Andersoni Kristo.

Viil ütelf tä, et piimäkraam,
miä om katskidsõ koti seeh,
vöi ka kassaboksi är tsurki.

HARJU ÜLLE PILT

Poodi tüküse ostjilõ ülearvo pallo kilekottõ päähä määrvä, a perän olõ-i näid kohegi panda.

Ummõhtõ pei kõik kolm
tähtsä, et tuu om siski kundõ
hindä otsus, kas tä taht ostõtut
kaupa eräle kotti panda vai ei.

Uma otsus tähendäs tuud, et
ku ostja kilekottõ taha-i, piät
tä kassapidäjäl kraami kotti
pandmisõ är kiildmä: tuud
kassapidäjä küsüs, kas sul sääs-
tu- vai partnerkaart om, kilekoti
kotsilõ küsü-i joht.

Küsümise pääle, ku pallo
sääne «kilekoti-häategevüs»
ütele poodilõ masma lätt, selle
et kilekoti masva jo kah midägi,
es mõista kiäki täpsit numbrit
vällä tuvva.

Inemine kassah tuu väiko
kilekoti iist massa-i ja võigi
nii vällä paistu, et olõt midägi
ilma iist saanu. A õnnõs selef
Andersoni Kristo tuu aša är:
«Kaudsõlõ mass jo nigunii
ostja kõik kinni.»

**Midä poodijuhi arvasõ kilekottõ päähämäärmisest sõs, ku
nä esi parajalõ poodih ostja omma?**

Kessleri Leili, Võro TÜ müügijuht:

«Ma esi ei arva, et kõik kaup piät eräle kotin olõma, tuu tekütäs ju
prükü. Ku poodin lämmästletist midägi osta, sis säält pandas kah
süük karbi sisse ja sis viil kotti kah –sääne asi om ülearvo. Saman
om seo iks tuu jaos, et ku karp piäs vallalõ minemä, sis vähämbält
tuu kotikõnõgi kaits midägi. Müüjale om sääne kilekotimajandus
raiskaminõ, tõõsõlt puult täüdämi mi ostja prügükoti – ma piä-i
taad peris õigõs.»

Viil ütõ hädä: mink peräst olõ-i inemiisl inämb võimalik purkõ ja
viinapudõlit kokkoostu viia? Kas riigil ei olõsi kasuligumb säänsit
purkõ ja pudõlit vahtsõst pruumistõ võtta? Liina pääl omma kõik
kotusõ naid purgi- ja pudõlikonteinerid täüs ja nuu ajasõ üle. Elo
lätt viil peris huvitavas säändse poliitiga man.»

Andersoni Kristo, Põlva TÜ müügijuht:

«Ma näütõses tarvida kõik kilekoti är, mis ma poodist saa. Täambä
saa kõik pakõndi är ka anda. Ma arva, et klienditeeniduse saisu-
kotusõ päält om illos, ku tuu tüü inemise iist är tetäs ja timä kaup
eräle kottõ sisse pandas.»

Palmi Kristiina, Selveri teeninduskvaliteedi juht:

«Ma esi arva, et mitmit asjo om vaia kilekoti sisse panda. Ma olõ esi
tunda saanu, et ku koskilt midägi vällä tsiigus ja aša kotin unikon
omma, saa-i näid ildampa pruuki. A muidoki massa-i kilekottõga
liialõ minnä. Ma esi olõ kah õks säändse rohilidsõ mõttõviiega.
Muidoki võisi noid väikeisi kilekottõ koton är pruuki.»

Kuulsus Truija Volmarit ei murra

RAHMANI JAN
info@umaleht.ee

«Viietoistku-minodi kuulsus» om seltskunnakoikiränige vällä märgit nimi noidõ kotsilõ, kiä saava kõrras kuulsas. Osa noist pruuva esi midägi säänest tetä, et lehe näist kirotanu ja tele näüdänü, a osa trehväse tuu kuulsusõ sisse ilma tahtmalda. Vahtsõliina valla Tabina külä mehe Truija Volmariga (72) niimuudu lätški.

Volmar sõitõ uma traktoriga ütspäiv Kõokülä tiiristi autolahvka mano ja säääl oodi tedä kaamõra ja karvu sisse käkidü mikrofon. Tetti telesaadõt «Au tööle». Volmarit näüdäti kats nädälit saatõ reklaamin ja lõpus saatõn pikembält kah.

Päiv pääle telesaadõt olõ-i Volmar nõnna pistü ajanu. Tä tohkõndas uma moro pääl, puhastas vannarada. «Hummõn tulõ väümüis autoga siä, sis... Perämäne kõrd ma vei, alumiiini ja vaskõ vei, 1500 krooni iist. No midägi iks.»

Saadõ, koh tedä näüdäti, Volmarilõ miildü. «Kaia õks midägi oll», seletäs tä ja kõnõlõs vil mano, et ega muido televiisorist suurt midägi kaia ei olõ. «Egäväne praht saadõ om kõikaig. Näütäse seebikit ja... Kats filmi om, midä võit kaia, noh Rex ja sis tuu Teksasõ kõrravalva,» kõnõlõs Truija Volmar umast telekakamisõst.

Eloaig nõ massinamiis

«No mis sa tah tiit,» märk Volmar ummi egäpäävtside tegemiisi üle. «Lahut säänest vanna prahti ja... Lahvka mano käüt õga lahvka aigu. Lahvka käü Tabina küllä ja Kõokülä tiitsa.»

Autopoodist ost Volmar päämidelt piimä, leibä ja viina. «Vorst mullõ nii väega

RAHMANI JANI PILDID

Truija Volmar ja timä pini. Väiku pildi pääl näütäs Volmar, kuis mehiläne silmä tsusaä.

ei miildü. Tütär tulõ ka alõvist siä, sis tuu viinerit. Ma ei süü näid sukugi. Süvvä õks kõlbasõ, ku kõtt tühi om,» arotas Volmar poodiliha kotsilõ.

Lihha saa Volmar umast laudast, tä kasvatas lambit. Noid om päält kolmõkümne. «Lambaliha kotsilõ võit üteldä küll, et parõmb ku viiner,» om Volmar kimmäs.

Mehiläse omma Volmaril kah, viis paku. «Nä omma muido hää tsirkasõ küll, a nä tsuskasõ, pää om vallus. Üts aasta sai, prille alt lätš silmä. Peräst es saa televiisorit kaia, panni tiku vahelõ,» seletäs Volmar.

Volmari leedulannast naanõ om eesti keele är opnu, Volmar leedu kiilt ei olõ. Üte salmi lugõ leedu keelen, a paistus, et tuu om määnegi pilasalm ja ei tiä, ku õigõn leedu keelengi.

Jutt lätš jälleki vanaravva ja esitettüide traktoridõ pääle. Volmar om eloig mehhaaniga miis olnu, tuuperäst om hulga egäsugust tehnikakraami ümbre

elä-mise k a h . P a i s - t u s , e t e s i t e t t ü t r a k t o r i h u v i t a s õ

Volmarit kõgõ inämb. «Mul om näet üts säääl küllülde. Tuul taha tsõõri alt võtta, a ei jõvva mutrit vallalõ käändä. Tõõnõ om siin, kon ruul pääl om. Säääl oll veoauto moodor pääl. Taa sõitõ uma jõuga siä kah,» näütäs Volmar ütte ja tõist ravvaunikut.

«Ma olli 13 aastat raudtii pääl. Valgah olli mehaanik tüükuah,» alostas Volmar juttu umast tüükäügist. «Sis olli autojuht, sääält sis tuli siä Lepässaardõ är kodolõ ligembäle, siin olli kah autojuht. Lõpus lätši Lepässaarõ sovhoosi är tüüle, peräst lüüdi Vahtsõliinaga kokko, säääl olli farmimehaanik-elektrik.»

Moro päält tulõ pini. Kah jutu ajama. A pinistki ei saa Volmar muido kõnõldus, jutu sisse tulõ õks traktor. Ja autolahvka.

«Seo pini tul mul traktoril takah ja nüüt jäigi mullõ siä. Käve lahvka man ja tul ütch.»

Pia ainumanõ meesterahvas külä pääl

Truija Volmar om külä pääl pia ainumanõ meesterahvas. «Kadonu Lõhmussõ Väino Kõoküläst ütch, et tulõ sa ka, Truija, mullõ appi, et meil Kõokülän omma kõik lāsä naasõ. Nüüt omma siin kah lāsä naasõ,» kõnõlõs Volmar. Miihi õks külä pääl mõni om, a kes käü Leevile tüüle, kes eläs Paidõn ja käü õnnõ suvõl. Nii ei olõki Volmaril tehnikast kellegagi kõnõlda. Ja kongi õigõhe kävvü kah inämb ei olõ, pallo sõbra omma koolnu.

«Nojah, naabri puul õks käve, timä om kurtumm, timä jutust om väega rassõ arvu saia. A är harinõt, sis saat mõnõ sõna arvu

ja saat inämb-vähämb motiivist jako joba.»

A Volmar nakka-i tuuperäst viil hädäldämä. Elo kotsilõ ei mõista kah kurta. «Koskilõ ei päse, piät elämä.» Ja jälleki lätš jutt autopoodi pääle: «Aprilikuuni käü Võro ühistü lahvka, sis võetas käügist är. Ma sis ütligi Põlva umalõ, et sul tulõ nüüt hää teenistus!» Volmar eläs säändse kotussõ pääl, koh käü kats firmat autolahvkaga ja tuud tä ei pelgä, et poodist peris ilma jääs.

Pallo tuud ravvast autolahvka mano käü? «No pallo naid tah om, vahepääl om neli inemist. Sarapuu preili tulõva katõkõistõ, ma kah, nii omgi kolm joba!»

Volmar seletäs, et ello jääs maal õks veidembäs. Rahvas kaos är. Nuuri ei tulõ, olõ-i tüüd rahvalõ. «Ku Tohv eelmine kõrd vallavanõmb oll, pidi siin

kuunolõki ja ütch, et noh, siä tulõ liivakarjäär, et sis saava siin tüüd. A taha võeda-s kedägi tüüle...»

Poliitigast Volmar väega kõnõlda ei taha. «Saava säääl suurt palka ja... Midägi nä ei tii kah. Kes tuu om, Aanissepp vai... Tuul olõ-i muud, ku lilli and ja omgi kogo lugu. Allkirä ka mõnõ and ja...»

Ku esi saanu tsipa noorõmb olla, olnu hää, löüd Truija Volmar. «Tahasi nii 30 aastat noorõmb olla, sis olnu hää ellä. Tundnu elämissest õks mõnnu!»

Näemi Lindora laadun

Kimmäs kotus, kon Volmarit trehvädä või, om Lindora laad. «Oi, tuud laatu ma olõ imäl üsän käünü. Ma ei tiäki, ku vana ma sis olli, ku ma laadu pääl käve edimäst vuuri. Sis oll elevant ka Tartust tuud. Nüüt ei olõ inämb nii, a perämäne laad oll küll väega võimas,» kitt Volmar.

Timahava mõi Volmar laadu pääl tsipakõsõ lambaliha ja õlut. «Hummogu es lää õlu häste, a päält lõuna es jõvva nii pallo vällä lasõkõ ankrust, ku tahtjit oll.» Laaduõllõ tege Volmar esi, ost poodist leeväpulbrõ ja pand õigõl aol käümä.

A varrampa oll Lindora laad õks inämb eläjide müügi kotus olnu. «Ma mälehtä, oll üt Alfred, Tammõlt. Tuu käve üt kolm vai neli laatu lehmä möömäh. A es saa är müvvä. Ja sis kadonu Truija Kõfa käve kikast mitu kõrda möömäh,» tulõtas Volmar vanna aigu miilde.

Jätämi jälleki tsipakõsõ kuulsamba Volmari pinne ja traktoridõ mano moro pääle ravvakraamiga tohkõndama. Ei muuda tuu väiku kuulsus Truija Volmarit, timä käü õks uma traktoriga autolahvka man, korjas ja puhastas ravvajuppõ ja kaes telekast Rexi ja Teksasõ kõrravalvat.

Liimetsa Heino – umast aost iin olnu Karula miis

EKSTA VIIVI, Liimetsa Heino opilanõ

22. vahtsõastakuu pääväl om põhjust meelen pitä ütte korgõlõ ja kavvõlõ joudnut Karula miist – Eesti edimäne kasvatustiidläsest akadeemik Liimetsa Heino olõsi saanu 80 aastakka vanas, ku ei olõs 1989. aastagal mi siäst är lännü.

Liimetsa Heino sündü Vana-Antsla vallan Peräjärvel, oll Piiri mõtsavahi Liimetsa Johani ja timä naasõ Ella (sündünü Koemets) edimäne poig.

Poiskõsõl oll nii suur tahtminõ lukõ, et salahuisi lugi tä esiki üüse teki all karmanilambi paistusõl. Tä käve Saru ja Taheva algkoolin. Joba 4. klassist nakaš saatma jutukõisi murdõvõistlusõlõ. Sai võistlusõl tõsõ kotusõ ja tuu iist Keema Hella pühändusega raamad «Rohtaed». Koolipoisi üleskirutuisi või lukõ raamatust «Kuiss vanal Võromaal cleti».

Huvi uma keele vasta püssü ja ku tütär Airil tulõ ülikoolin aig murrõt korjama minnä, jätt esä uma tegemise ja lätš tütrele appi. «Nuu olli ilosa päävä Ähijärve kandin,» mälehtäs Airi. Tütär kõnõlas, et esä pidi väega luku võro keelest ja Võromaa, tundsõ häste Lõunõ-Eesti kultuuriluku. Tä lätš nigu esihindäst kipõstõ võro keele pääle üle: õga kõrd, ku sõidõti Koemõtsa küllä, kost olli peri Heino imä ja uno Koemetsa Enn. Päält mehe surma elli imä säääl vele puul ja sinnä inämbüste sõidõtiigi. Nigu esä, nii om ka Airi ja timä vanõmba sõsara Reeda jaos Võromaa jäänü paigas, kohe tõmbas tagasi.

Kuis Heinost Eesti edimäne kasvatustiidläsest akadeemik sai: 1947. aastagal lõpõf tä hõpõmedäliga Valga keskkooli, 1952 Tartõ ülikooli aoluu-keele-üiduskunna. Papridõ perrä sai timäst eesti keele ja kiräanduse ni loogiga ja psühholoogia oppaja. Esi pidi tä psühholoogist

PILT ERÄKOGOST

Kats Võromaa miist – Liimetsa Heino (hääd kätt) ja haridusministri Eiseni Ferdinand.

uno Koemetsa Ennu mõotusõl tähtsambäs psühholoogiat.

Joba ülikoolin kävven oll Liimetsa Heino oppaja, pääle lõpõtämist tüüt oppajidõ tävven- düsintituudin ja haridusministeeriumin, Tartõ ülikooli pe-

dagoogikateedrin, Talina pedagoogilidsõn instituudin: 1985. aastagast surmani oll tä pedagoogiga ja psühholoogia kateedri juhataja. 1959. aastagal kaitsõ tä tiiduskraadi pedagoogigast. 1967. aastagast

sai timäst NSVL pedagoogigakadeemiä akadeemik – edimäne kasvatustiidüse akadeemik Eestimaal.

Liimetsa Heino oll Helsingi ja Tampere ülikooli audoktor. Muu tüü kõrvalt joudsõ tä olla psühholuugõ seldsi Eesti osakunna esimiis. Oll ütõ oppajidõ uurmiskursuisi ja ütiskundligu pedagoogiga uurmise instituudi ellokutsja. Tä oll avvustõt lektor ja instituudi edimäne direktri, mitmõ aokirä kolleegiumi liigõ. Esi pidi tä instituudi tüüd väega tähtsäs, säänest instituuti olõ-i tõisil maiõl vasta panda.

Liimetsa Heino joudsõ pallo ja timä käest oodõti pallo. Tä oll haridusministri Eiseni Ferdinandi sõbõr ja nõvvoandja (kes omma haridusaüst kavvõmban, ei kujoda ette, ku pallo om Eisenil kõrda lännü tetä Eesti kooli ja hariduse hääs). Mõlõmba Võromaa mehe saiva ütstõsõst häste arvo ja peivä luku tõõsõ arvamiisist.

Noid, kes Liimetsa Heino nõv-

vo tahtsõ, oll pallo rohkõmb, tedä avvustõdi ka välänpuul Eestimaad: Soomõn, Saksa- maal ni muial, kõnõlamalda tollõst suurõst riigist, kost Eesti vällä pässi.

Midä Liimetsa Heino ka es tii, kõgõpäält oll tä tiidläne, iinminejä, kink mõtlõminõ oll umast aost iin. Tä mõistsõ häste kiili (vabalt soomõ, saksa, vinne, veidemb poola ja inglüse). Täl es jää (es anta) aigu kirotamisõs, ummõhtõgi om timä hindä kirotuisi ilmunu päält 390, timäst om kirotõt päält 70 kõrra. Liimetsa opilaisist (aspirandõst) om tiiduskraadi kaitsnu 23.

Liimetsa Heino hindä käest ei saa kaõs inämb küssü, midä tä aüst arvas. 1990. aastagast om peet timä mälestüspäivi, kon timäst kõnõlõsõ sõbra ja opilasõ. Timahava pectäs näid radokuu 27.–29. päävani Talinan, paastukuu 1. pääväl viias kündle timä havva pääle Raadi kalmuaian.

